

**VÁLASZ A HEGEDÜS
ÉS SÁNDOR-CÉGNEK**

**ÍRTA
HORNYÁNSZKY VIKTOR**

BUDAPEST, 1913. DECEMBER 15.

A református népiskolai könyvtárakról szóló véleményíratom megszólaltatta végre a Hegedüs és Sándor-céget is, amely egy terjedelmes, 50 oldalas röpiratban válaszol az általam felhozottakra. A cég röpirata telve van a reám nézve nem leghízelgőbb kifejezésekkel, amelyeket természetesen hasonlókval viszonzni nem fogok, mert a cég által használt hang nem sajátom, de még ha szokva volnék is hasonló tónusban írni vagy beszélni, türtőztetném magamat akkor, amidőn az igazságot keressük, nem pedig azt, hogy melyikünk tud jobban gorombászkodni. E téren az elsőséget készséggel átengedem a Hegedüs és Sándor-cégnek.

Jelen iratomban nem fogom sorrendben a cég választ követni, hanem elsősorban reflektálok azokra a vádakra, amelyeket ő ellenem felhoz. Bár egyáltalában nem tartoznak a népiskolai könyvtárak kérdéséhez mindazok a dolgok, amelyeket a cég rólam állít, mégis nagyon örvendek, hogy alkalmam nyílik ezekről a tárgyhoz épenséggel nem tartozó kérdésekről is nyilatkoznom.

A Hegedüs és Sándor-cég első vádja ellenem az, hogy én a ref. népiskolai könyvtárakat a „Prot. Irodalmi Társaság”-gal azért akartam és **akarom ma is** megcsináltatni, mert a társaság kiadványait **„horribilis magas áron”** nálam nyomtatja. Ezt az állítását, amelyet nem tudom minő forrásból és honnan merített, röpirata folyamán többféle variációban, de természetesen mindig jó kövéren nyomtatva, még vagy háromszor megismétli, úgy hogy a röpirat végére érve szinte azt hiszi az ember, hogy az 50 oldal elolvasása alatt még magasabbra emelkedtek a „Prot. Irodalmi Társaság” által fizetett nyomdai árak. Nos, hát megnyugtathatom a Hegedüs és Sándor-céget, azt a forrást, ahonnan ő információit merítette, valamint mindazokat, akik a cég ezen állításának esetleg hitelt adtak, hogy a **„Prot. Irodalmi Társaság” megalapítása, tehát körülbelül 25 év óta úgy a „Protestáns Szemlé”-nél, valamint az időközben keletkezett tehát 20 év óta megjelenő „Koszorú” füzeteknél és 14 év óta készülő „Házi Kincstár” köteteknél az eredetileg megállapított nyomdai árakat fizeti, csupán 1911 január 1-je óta 5% árpótlékkal.** Mindenki igen jól tudja, hogy a könyvek előállítási költsége a legutóbbi 25 év alatt mennyire megdrágult, ha tehát valaki a negyedszáz év előtti árakat 5% felemeléssel ma „horribilis magas”-nak mondja, az vagy egy téves információnak ült fel vagy minden utánjárás nélkül könnyelműen állítja azt.

A második vádja a Hegedüs és Sándor-cégnek az, hogy engem röpiratom megírásánál a gyűlölet vezetett, mert az ő kedvezőbb ajánlata miatt fizetek én ma a Dunamelléki, Dunántúli és Tiszáninneri ref. egyházkerületeknek az Énekeskönyvért évi 6,600 koronát a korábbi 3,060 korona helyett. Hát az bizonyos, hogy Hegedüsék nem szolgáltak rá, hogy cégük iránt tisztelettel viseltessem, - azt hiszem azonban, hogy ezt illetőleg nem állok egyedül - de ha én a Hegedüs és Sándor-cég ellen gyűlölettel viseltetnék, az alatt a hat esztendő alatt, amióta én az egyházkerületeknek ezt a magasabb évi összeget fizetem, elég alkalmam lett volna azt dokumentálni, sőt némely esetben a cég ellen **erélyesen eljárni.** Vagy már elfelejtette a cég, hogy 1909-ben az **öt** püspök úrtól egy ajánló iratot kért és kapott, amelyben többek között a következő foglaltatik: „Szívesen ajánljuk a magyar református egyház közönségének azokat a hitbuzgalmi iratokat, áhítatra gerjesztő, hiterősítő, erkölcsnevelő, egyházas érzést ápoló s hazafias könyveket, füzeteket és képeket, amelyek a Hegedüs és Sándor debreceni könyvkiadó és könyvkereskedő cégnek **ebben az árjegyzékében** foglaltatnak.” Ezt az ajánló iratot a cég lenyomatta az „Irodalmi Értesítő” című árjegyzéke 190. számának főhelyén, amely árjegyzékében a legelső helyen a **debreceni zsoltárokat hirdeti,** részletesen felsorolva azok összes kötéseit. Ezáltal a Dunamelléki, Dunántúli és Tiszáninneri püspök urakat abba a ferde helyzetbe hozta, hogy amíg ezen egyházkerületeknek az Énekeskönyvért én fizetek évi 6,600 koronát, a püspök urak **látszólag** a debreceni zsoltárt ajánlják megvételre. S mit tettem én ez ellen? Kértem a püspök uraktól egy ajánlólevelet, amelyben **szó sem volt a Hegedüs-cég eljárásáról,** hanem csupán azt tartalmazta, hogy, miután a kerületeknek én fizetek évi jelentékeny összeget, a lelkészek és tanítók az én zsoltáromat ajánlják a híveknek. A Hegedüs és

Sándor-cég ezzel az igazán finom és cégét semmiképp sem érintő rendreutasítással nem elégedett meg, hanem a püspök uraktól 1909-ben kapott ajánlólevelet két esztendővel később, 1911-ben, az Irodalmi Értesítő 289/290. számában újból lenyomatta, sőt tovább ment, fölébe tette: „**Ref. zsolttár és ref. imakönyv jegyzékünket az öt püspök alatti körlevélben ajánlotta**”. Itt tehát már nyíltan azt állítja, hogy mind az **öt püspök** az ő zsolttárait ajánlja. És ez ellen mit tettem? **Semmit!** Pedig azt hiszem Hegedüsék is meg vannak győződve arról, hogy, ha én akkor cégüknek ezt az eljárását a három egyházkerületnek a kellő formában tudomására juttatom, a Hegedüs és Sándor-cég az Énekeskönyv mostani pályázatánál szóhoz sem jutott volna. (Csak melleleg jegyzem meg, hogy a most említett s az öt püspök úr által kiadott körlevélben eredetileg a következő pont is befoglaltatik: „**Az összes rendelkezések értékének 10%-át a cég református egyházunk céljaira az öt egyházkerület pénztári hivatalába fizeti be és pedig oly módon, hogy mindenik kerület pénztárába annyi összeg után, amennyi értékre az illető egyházkerületből megrendelés érkezik.**” Ez a rész a körlevél 1911. évi lenyomatában hiányzik). Vagy elfelejtette a Hegedüs és Sándor-cég, hogy én neki még nem is két esztendővel ezelőtt, 1912 február havában, 8100 Koszorú-füzetet szállítottam 60% engedménnyel, **lemondva** ezen mennyiségnél a „Prot. Irod. Társaság”-gal szemben **minden bizományosi igényemről**, sőt még a ládát és csomagolást is a magam zsebéből adva hozzá, s ennekfolytán a cég 40 Koszorú-füzetet, amelyet a népiskolai könyvtáraknak kötve 4 koronáért ad, 1 korona 28 fillérért kapott? Hogy a „Prot. Irod. Társaság” később ezt a nagy kedvezményt, látva azt, hogy az ő és főbizományosa áldozatkészségükkel nem a könyvtáraknak tesznek szolgálatot, hanem csakis a Hegedüs-cégnek, megszüntette, azt nemcsak természetesnek találom, hanem magam is nagyon helyeslem.

Itt jegyzem meg, hogy Hegedüsék a fentemlélt 8100 Koszorú-füzetten felül az 1912. és 1913. évek folyamán még **246** Koszorú-füzetet vásároltak tőlem. Miután pedig a 8100 füzetet a társasággal még 1912 tavaszán elszámoltam, az 1913. évben benyújtott leszámolásomban mutatkozó emelkedéshez a Hegedüs-cég **246 azaz kettőszáznegyvenhat** füzetrel járult hozzá. Ezt könyveimből kimutathatom s ő mégis azt állítja, hogy **27.000 Koszorú-füzetet hozott tőlem!**

De térjünk vissza az Énekeskönyv ügyére, amelyet egész tisztán akarok feltárni, s amelynél a Hegedüs és Sándor-cég azzal is vádol, hogy én 40 esztendő alatt 144,000 koronát takarítottam meg az egyházkerületeken, amit abból állapít meg, hogy 40 esztendőn keresztül ennyivel kevesebbet fizettem az egyháznak, mint amennyit **ő felajánlt** akkor, amidőn ajánlattételre szólítottatott fel, **tehát 1907-ben**. Igazán nagyszerű számítás! Hegedüs és Sándor urak, a kik közül 1867-ben valószínűleg még egyikük sem volt a világon és 25-30 esztendővel később talán még nem tudták mi az az „Énekeskönyv”, most egyszerre azt állítják, hogy ők már 1867-ben is felajánlották volna azt az összeget, amit 1907-ben! Az egész röpiratukon végigvonuló minden alapot nélkülöző, merész hangon beszélnek az Énekeskönyv korábbi és mostani kelendőségéről is, pedig honnan tudhatnák Hegedüsék, hogy mi volt a budapesti Énekeskönyv kelendősége a múlt század utolsó évtizedeiben a mai kelendőséghez képest?

Az Énekeskönyvért cégem 40 esztendőn át tényleg évi 3,060 koronát fizetett, amely összeg nemcsak hogy az akkori viszonyokhoz mérten magas volt, hanem az Énekeskönyv mai kelendőségét véve alapul szintén elegendő volna. S mégis, 1907-ben, amidőn az egyházkerületek a Hegedüs és Sándor-céget is felszólították ajánlattételre, ő évi 6,600 koronát ajánlott fel. Hogy miért, azt megmagyaráztam annak idején Antal Gábor püspök úrnak, mint a három egyházkerület megbizottjának. A Hegedüs és Sándor-cég 1905-ben megkapta a debreceni Énekeskönyv főbizományosságát, ha tehát sikerül neki azt a másik három egyházkerülettől is megkapnia, akkor ő az Énekeskönyvre **monopóliumot szerzett magának**, annak árát ő szabadon, tetszése szerint állapítja meg, mert a szerződésben a sokféle kötés (már ismét a kötéseknel vagyunk!) árát előírni nem lehet s **minden református hívó kénytelen lesz a**

zsoltárért azt az árat fizetni, amit a Hegedüs-cég kér. Hogy az, aki egy szerződéssel ily kizárólagosságot szerezhet magának és akinek megvan hozzá a hajlandósága, hogy ezt a monopóliumot ki is használja, nagyobb összeget ajánlhat fel, mint a másik fél, amelynek a konkurrenciával a jövőben is számolnia kell, az csak természetes. Antal Gábor püspök úr akkor felkért engem, hogy tekintettel a 40 esztendőssé összekötötetésre, fogadjam el a Hegedüs és Sándor-cég ajánlatát, amit én meg is tettem, nem csekély áldozatot hozva ezáltal. Most, hogy a hatusztendős szerződés végén vagyunk, megállapíthatom, hogy a három egyházkerület minden egyes eladott Énekeskönyv után 26,4 fillért kapott. Vegye elő a Hegedüs és Sándor-cég az ő szerződését a Tiszántúli ref. egyházkerülettel és számítsa ki, vajjon fizet-e ő ennyit példányonként és mondja meg egész őszintén, hogy lehet-e áldozatkészség nélkül ennyit egyáltalában fizetni. Pedig ő a zsoltárokat ugyanolyan vagy esetleg rosszabb kötésekben sokkal drágábban árusítja, mint én. A hatusztendős szerződés ez év végén lejárván, ismét a Hegedüs és Sándor-cég és én tettünk ajánlatot s a szerződés újból velem kötött meg. Erről a röpirat a következőket mondja: „... **kedvezőbb ajánlatunk** dacára a szerződés vele **sokkal kisebb** évi díj, azaz **6,600 korona** fizetése mellett kötött meg és így a három egyházkerületnek 10 év alatt **18,000 koronával kevesebb** jövedelme lesz ezen kiadványa révén”. Vajjon miért számítja ki a cég az egyházkerületek „veszteségét” tíz esztendőre, amikor nagyon jól tudja, hogy az új szerződés is **hat esztendőre** kötött meg és miért hallgatja el,

1. hogy az általam a jövőben fizetendő évi 6,600 korona egy az Énekeskönyv legutóbbi hat esztendei átlag-kelendőségén alapuló minimális összeg, amely annak kelendőségével arányosan fokozódik **s igen könnyen elérheti az általa felajánlt 8400 koronát, ha a három egyházkerület összes lelkészei és tanítói szigorúan ügyelnek arra, hogy minden egyházban csakis a budapesti zsoltárt használják,**

2. **hogy az ő 8400 koronás ajánlata minő feltételekhez volt kötve.** A Hegedüs és Sándor-cég ugyanis ezen összeg ellenében az Énekeskönyv kiadási jogát nem hat esztendőre, hanem 20 évre akarta magának biztosítani és pedig olyképen, hogy ezen 20 esztendőssé szerződés már a készülő új Énekeskönyvre is vonatkozzék. Azt hiszem, nem túlzok, ha azt mondom, hogy az új Énekeskönyvből az első évben tízszer annyi fog elkelni, mint amennyi ma eladható s így az én szerződésem alapján számítva a három egyházkerület **abban az évben 66,000 koronát kapna, a Hegedüsék ajánlata szerint pedig 8400 koronát.**

A Hegedüs és Sándor-cég nagyon naivnak gondolta a zsoltár-szerződés ügyében döntő fórumokat, amidőn azt hitte, hogy azok csak az összeget nézik s attól semmi egyebet sem látnak. Nem, t. Cég, az új Énekeskönyvet egyházkerületenként évi 600 koronáért nem lehet megszerezni!

Bármennyire biztosra vették is, **immár másodszor nem sikerült nekik az Énekeskönyvet az egész országra hatalmukba keríteni!** Nem szokásom a piacra kiállani és érdemeimet, amint azt Hegedüsék röpiratukban teszik, ott mutogatni, de azt büszkén vallom, hogy, ha részem volt abban, hogy az Énekeskönyv-szerződés nem a Hegedüs és Sándor-céggel kötött meg, ezzel a református egyháznak nagy szolgálatot tettem.

Az Énekeskönyv ügye tehát nem nekem fáj, hanem a Hegedüs és Sándor-cégnek! Innen magyarázható a sértő, goromba kifakadások özöne ellenem, amelyek azonban engem teljesen hidegen hagynak.

És ezzel a Hegedüs és Sándor-cég által előráncigált s a népiskolai könyvtárakra nem is tartozó személyes ügyemet elintézttem.

*

Áttérve a népiskolai könyvtárak ügyére, mindenekelőtt kijelentem, hogy nem áll az, hogy én a Hegedüs és Sándor-céget röpiratomban szerződésszegéssel vádoltam. Annak megírásakor - akár hiszik Hegedüsék, akár nem - én a szerződést nem ismertem s így nem vádolhattam meg őket olyasvalaminek a megszegésével, aminek tartalmáról nincs tudomásom. Ma már előttem fekszik a szerződés hiteles szövege, véleményt azonban most már nem mondhatok, mert az egész ügy egy bizottság előtt van, amely engem is meg fog hallgatni, nem volna tehát helyes az én részemről, ha bárminő formában is előzetesen nyilatkoznék. Röpiratomban csupán azt mondtam s ezt tényekkel bizonyítottam is, hogy mindazt, amit Baltazár püspök úr az ő körleveleiben mond, a könyvjegyzékben igazolva nem látom, hogy azokat a „kedvezményes árak”-at, „rendkívüli kedvezmény”-eket stb., amelyekről a püspöki körlevelek szólnak, sehol sem találom.

Örömmel és nagy megnyugvással konstataálom, hogy ezen állításaimat most megjelent válasziratában maga a Hegedüs és Sándor-cég, tehát az egész ügyben legérdekeltebb fél is, **minden tekintetben helybenhagyja, azokat megerősíti.**

Röpirata 12. oldalán a „Szerződés”-ről szólva ugyanis azt mondja a cég, hogy én a püspöki körlevelekre hivatkozom, hogy őket szerződésszegéssel vádolhassam, amit nem merésznék megtenni, ha bevallanám, hogy a szerződést ismerem. Mit jelent ez? Ugyebár azt, hogy a püspöki körlevél és a szerződés között eltérés van és hogy, aki a püspöki körlevelet olvassa, az mást vár, mint amit a Hegedüs és Sándor-cég ad, vagy azt, amit ő ad, más áron várja. Elismeri tehát maga a cég is, hogy **a püspöki körlevelek és az ő jegyzékük nem fedik egymást**, nincsenek összhangban, de azt állítja, hogy azért ő a szerződésnek megfelelt. Hogy ez így van-e, azt kutassa ki és állapítsa meg az evégből kiküldött bizottság.

Röpirata további folyamán, a 44. oldalon, pedig azt mondja a cég, „... a budapesti és debreceni Énekeskönyvekről a „Tanítók Lapja”-ban közzétett árösszehasonlítás egyszerűen a közönség tájékozatlanságára támaszkodik, mert az, hogy az Énekeskönyvek félbőr- és egész bőrkötésben Hornyánszky-nál 1 korona 60 fillértől kezdve 20 koronáig, nálunk pedig 2 koronától 32 koronáig stb. vannak a jegyzékben felvéve, semmit sem jelent, hiszen **a mi bekötéseink mások és Hornyánszky úr bekötései is mások.** És ha eszünkbe jut egyszer és azt fogjuk gondolni, hogy a közönség igényei megkívánják, elő fogunk mi állítatni 100 koronás bőrkötésű énekeskönyveket is”. **Nos, hát nem szóról-szóra ugyanezt mondtam én is röpiratomban?** Nem azt hangoztattam folyton-folyvást, hogy **kötés és kötés között különbség van**, hogy nem lehet a kiadók drága díszkötéseit számítani s egyszerű zsákvászon-kötést adni? Hogy azért, mert egy kiadónak eszébe jutott a könyvet költséges kötésben forgalomba hozni, nem lehet az iskolától annak árát kérni, de nem azt szállítani? Hogy a szerződés szerint a Hegedüs és Sándor-cégnek mindegyre joga van-e vagy nincs - ezzel a kérdéssel ismét csak a kiküldött bizottsághoz kell őt utasítanom, de senki sem fogja „rendkívüli kedvezmény”-nek tekinteni, ha ők a kilátásba helyezett 100 koronás bőrkötésű zsoldár helyett egy 8-10 koronás bőrkötést fognak adni, lévén ez is bőr, az is bőr. A népiskolai könyvtárakkal szemben pedig ők ezen az állásponton vannak, amit röpiratuk 20. oldalán nyíltan meg is mondanak ilyképen: **„Mi mindent vászonkötésben szállítunk**, tehát azon könyveket, melyek vászonkötésben is kaphatók, természetesen a kiadó által megállapított **vászonkötésű árban** vettük fel jegyzékünkbe.” (Megjegyzem, hogy a kiadók **díszkötései** csekély kivétellel **vászonkötések.**) Hol maradt itt a kötések közötti különbség? Miért nem mondják itt is **„a mi bekötéseink mások és a kiadók bekötései is mások”**? Hiszen ilyformán eszünkbe juthatott volna Hegedüséknek három esztendővel ezelőtt, hogy **Rozgonyi** imakönyvéből egy 3 koronás vászonkötést hoznak forgalomba s akkor az iskolák **ma 3 koronát fizetnének teljesen ugyanazon könyvért, amely most 1 koronával van a jegyzékben.**

Röpiratom lényege, gerince az volt, hogy azokat a rendkívüli kedvezményeket, amelyeket a püspöki körlevelek említenek, az iskolák nem élvezik, mert ők a kiadók drága kötéseit fizetik s a Hegedüsék olcsó kötését kapják. Ezt az állításomat Hegedüsék röpiratukkal, mint fentebb kimutattam, maguk is igazolják s így tulajdonképpen felesleges válaszukkal tovább is foglalkoznom. De nem röstellem a fáradságot s megadom válaszomat a részletekre is.

*

Az egyes könyvekről szólva, Hegedüsék csodálkoznak, hogy én nem tudom azt, hogy a kiadók kénytelenek voltak igen sok könyvnek, akár mert fogytán volt az, akár mert új kiadásban kellett azt a megdrágult viszonyok mellett előállítani, bolti árait felemelni. S ezzel indokolják, hogy ők 1909-ben **Fabó: „Beythe életrajza”**-t (megjelent 1866-ban!) 2 korona 50 fillérért hirdették, a könyvtáraknak pedig 3 korona 50 fillérért adták. Megállapítom, hogy a Hegedüs-cég ezt a könyvet újból nem nyomatta, mert a könyvtáraknak ma már nem is szállítja s így a második indokolása tárgyaltalan. Arról, hogy fogytán levő könyvek árát a kiadó felemeli, igenis tudok, de ezt nem ily könyveknél szokás tenni, amelyeknek jóformán csak makulatúraértékük van s amelyeknél a kiadó örül, midőn az utolsó példány is kikerült raktárából.

Ami a **„Házi Kincstár”**-kötetek árának emelését illeti, Hegedüsék igen jól tudják, hogy én azoknak nem kiadója, hanem csak **főbizományosa** vagyok s hogy ennekfolytán azok árát **én nem emelhettem**. Hanem igenis emelte a kiadó, a Prot. Irodalmi Társaság, és pedig nem a megdrágult viszonyok miatt, mert mint fentebb kimutattam, a társaság ma is az eredeti nyomdai árakat fizeti, hanem azért, mert belátta, hogy átlag 17 ívre terjedő, sűrű garmond szedésű köteteket 2 koronáért adni nem lehet. (Lásd a Prot. Ifj. és Népkönyvtár köteteit, amelyek átlag nem is 5 ívre terjedők, cicero szedésűek és áruk szintén 2 kor.)

A **„Reformáció bajnokai”**-ra csupán azt jegyzem meg, hogy a Hegedüs-cég 1911 október 1-én megjelent 289/290. sz. Irod. Értesítőjében ez a könyv még fűzve 10 koronáért, kötve 20 koronáért van felvéve. Miután pedig a Tiszántúli ref. egyházkerület a népiskolai könyvtárakra vonatkozó szerződést 1911 december 18-án kötötte meg a céggel, ezt megelőzőleg pedig az ügyet az egyházkerületnek is tárgyalnia kellett s a jegyzéket felülvizsgáló bizottságnak is volt néhány hónapi munkája, amit még a kerületi gyűlés előtt kellett elvégeznie, bizonyos, hogy a Hegedüs-cég ezt a munkát még az általa összeállított jegyzék **benyújtása után** is hirdette fűzött állapotban.

A kihagyott könyvekről szólva, a Hegedüs és Sándor-cég elismeri, hogy az általam felemlített munkák **„téves információ alapján** a tiszántúli és tiszáninneni jegyzékből tényleg kihagyattak”, de azért szállítottak. A mások kiadványairól nem szólok, nézzenek utána az illető kiadók, hogy ki, mikor, hogyan informálta tévesen a Hegedüs-céget, de nem különös az, hogy **épen a Prot. Irod. Társaság kiadványainál kapott a Hegedüs-cég téves információt**, amelyekről később kimutatni igyekszik, hogy azokra ő ráfizet? Azt pedig, hogy ezek a könyvek a jegyzékben nincsenek ben, de azért ő mégis szállította, igazán nem értem. Ha szállította, **mit hagyott ki helyettök**, mert hisz végösszegben ő nem szállíthat több értékű könyvet, mint amennyit a jegyzék kimutat. S már most az iskolák hogy tudják a szállítás helyességét ellenőrizni, amikor Hegedüsék azt szállítják, ami a jegyzékben nincs ben, ami pedig benne van, azt nem szállítják?

Mindarra, amit Hegedüsék a „Kihagyott könyvek” cím alatt állítanak, válaszom a következő:

1. **Nem közöltem velük**, hogy Szabolcska és Kenessey művei elfogytak, **mert ők eziránt kérdést sem intéztek hozzám**.

2. **Szabolcska:** Áhítat, Szeretet új kiadása 1912 március havában jelent meg, a Hegedüs-cég 1912 augusztus havában kiadott jegyzékében még ben is foglaltatik, a harmadik 1913 augusztusi jegyzékből azonban már hiányzik, nem áll tehát, hogy **„időközben”** új kiadásban jelent meg.

3. Az általam megvizsgált könyvtár a múlt év augusztusában kiadott II. jegyzék alapján rendelte meg a könyvtárt. Dacára annak, hogy ebben a jegyzékben **Barde: Mária és Mártha, Sheldon: Az ő nyomdokain és Dalhoff: A keresztyén szeretet munkái** még benfoglaltatnak, **azokat a könyvtárban nem találtam.**

4. Ugyanennek a könyvtárnak a Hegedüs-cég a folyó év tavaszán (szolgálhatok pontos dátummal is) azt írta, hogy **Barde és Dalhoff** munkái elfogytak s ezért küld helyettük másokat. **Konstatálom, hogy mindkét munkának ma is az első kiadása van forgalomban, az el nem fogyott, új kiadásról tehát még szó sem lehetett.**

Igazán furcsa dolog! Amikor **ben vannak a jegyzékben a Prot. Irod. Társaság kiadványai, akkor nem szállítja őket, amikor pedig nincsenek ben, akkor állítólag igen!**

A hatesztendei kamatmentes részletfizetést Hegedüsék válasza után sem tekinthetem „rendkívüli kedvezmény”-nek. Ha az egyházkerületek annak idején pályázatot írtak volna ki a népiskolai könyvtárak szállítására, azt a feltételt, hogy az iskolák a könyvek árát hat év alatt fizetik ki, minden pályázó elfogadta volna. Nem lehet tehát „rendkívüli” az, amit mindenki megadott volna. Azt az állítást, hogy a 6 esztendei hitelt a kiadók teszik lehetővé, a Hegedüs-cég szintén elismeri, amidőn röpirata 14. oldalán azt írja, hogy **az állam is csak a könyvkiadók segítségével** tudta létrehozni a könyvtárakat, de azért már a következő oldalon ezt, mint **igen jelentékeny** engedményt, a maga javára könyvelni el. A számításban azonban a Hegedüs-cég itt is téved. Azt mondja ugyanis, hogy százalékokban kifejezve, rendes, normális kamatviszonyok mellett, 24% engedménynek felel meg a hatesztendei hitel. Előrebocsátom, hogy ez a hatesztendei hitel a legtöbb esetben csak ötévi, mert azok az iskolák, - s ilyen a legtöbb - amelyek a beiratáskor rendelik meg a könyveket, az első részletet rögtön, az utolsót pedig 5 év múlva fizetik. A Hegedüs-cég által kiszámított 24% tehát évi **9,6% kamatnak felel meg.** Ugyan kérem, mikor volt nálunk normális viszonyok között a kamatláb 9,6% és ma, a - megengedem - nehéz gazdasági viszonyok között, 14,4%? A jegyzékbe felvett könyvek egy csekély hányadánál, mint pl. a Prot. Irod. Társaság kiadványainál is, amely társaság jóformán önköltségen adja a könyveket, nem élvezhet a cég háromesztendei hitelt, tessék tehát ezen könyvek árára számítani az első részletet s akkor mindjárt nincsen itt sem kamatvesztesége, a többiekénél pedig, ahol a hosszabb hitelt élvezzi, kamatveszteséggel egyáltalában nem kell számolnia. Vagy eszébe jutott-e valaha egy könyvárúnak kamatveszteségről beszélni egy oly évi vevőjénél, aki minden év januárjában pontosan kifizeti számláját? Pedig ez is kaphatott oly könyvet, amelyet az illető könyvárúnak készpénzen kellett megvásárolnia, a zömét azonban ő is csak minden év márciusában fizeti a kiadónak.

Az általam 20 fillérre becsült könyvtári kötésekért a Hegedüs-cég nekem 40 fillért ajánl fel. Köszönöm, de nem fogadom el, **mert soha senkitől sem fogadtam el munkámért többet, mint amennyi azért jár.** Különbözik nem értem a Hegedüs-cég nagylelkűségét velem szemben, amidőn a Tiszántúli ref. egyházkerület folyó év novemberi közgyűlésén többen hangoztatták, hogy biztos tudomásuk szerint Hegedüsék a kisebb alakú kötésekért 22 fillért, a nagyobb alakúakért pedig 26 fillért fizetnek. Tartsa meg a Hegedüs és Sándor-cég a nekem kegyesen felajánlt 18, illetve 14 fillér különbözetet és **szállítsa ennyivel olcsóbban a könyvtáraknak a típusokat!**

Hogy a kiadók a „**Filléres könyvtár**”-nál és „**Kiskönyvtár**”-nál a kötésért 5,2 fillért hoznak levonásba, ezzel igazán kár volt előhozakodni vagy legalább egyúttal meg kellett volna mondani, hogy azután a fennmaradó összegből hány százalék engedményt adnak. Az, hogy a kötésért 5,2 fillért számítanak le, lehet elszámolási módja a kiadónak és könyvkereskedőnek, amivel azonban még nincs megcáfolva az az állításom, hogy egy háromszínnyomású képpel ellátott papírkötés legalább annyiba kerül, mint a Hegedüs-féle vászonkötések.

Az egybekötött könyvekről a Hegedüs-cég azt állítja, hogy túlnyomó részben 60 filléres könyvekből van több egybekötve. Ez nem áll, mert a papirkötésű könyvek között 80-at, a „Prot. Ifjúsági és Népkönyvtár”-nál pedig 85 könyvet mutattam ki, amelyek egybe vannak kötve. E között a 165 könyv között csak 63 darab 60 filléres könyv fordul elő **s így 102 magasabb bolti árú**, köztük a 85 „Prot. Ifjúsági és Népkönyvtár”-kötet egyenkint 2 korona.

A Hegedüs és Sándor-cégnek nagy megerőltetésébe kerül, hogy tévedésnek tartsa azt az állításomat, hogy az államnál, ha két 60 filléres könyv egybe van kötve, akkor az már nem 1 korona 20 fillér, hanem csak 1 korona. Kár oly nagyon megerőltetni magukat, vegyék elő az állami könyvtárakról szóló és a Vallás- és közoktatásügyi m. kir. minisztérium 7429/1912. sz. rendelete alapján kibocsátott jegyzéket és látni fogják, hogy **Egri**: Bohókás történetek (Kis könyvtár 33. kötet) és **Gyarmathyné**: Mari néni mankója (Filléres könyvtár 54. kötet) egybekötve 1 korona, vagy **Jókai**: A cseregyermek (K.K. 1.) és **Mosdóssy**: A király könyve (K. K. 36.), vagy **Lőrinczy**: báró Eötvös József élete (F. K. 129.) és **Sas Ede**: Vörösmarty (F. K. 94.) ugyancsak egybekötve 1-1 korona stb. Ezek pedig nem kettős kötetek, amint Hegedüsék állítják, hanem, mint látjuk, még Kis Könyvtár és Filléres könyvtár is van egybekötve.

Köszönöm a Hegedüs-cég jóakarátát, amellyel engem meg akar nyugtatni, hogy nemcsak a ref. iskolákban, hanem az államiakban is vannak egybekötött könyvek. Sajnos, igyekezetük itt sem járt sikerrel, mert míg ők 4-5 könyvet kötnek egybe, az államnál csak két könyv van egybekötve. Az általuk felemlített **Egri**: Erdőn, mezőn **Egri**: Igaz is, nem is-sel van egybekötve, **Bársony**: Szabad ég alatt külön kötet, **Jókai**: A cseregyermek és **Mosdóssy**: A király könyve című könyvek pedig szintén együtt vannak. Tehát nem mind a négy van egybekötve, mint ahogy azt röpiratuk első olvasásakor az ember gondolná.

Benedek: Nagy magyarok életéről a cég azt mondja, hogy a kiadó neki azokat könyvtári vászonkötésben 2 korona 40 fillérért szállítja. De hogy hány százalék engedménnyel, arról már nem beszél. Az, hogy az **elszámolás alapjául** a kiadó és a Hegedüs-cég a 2 korona 40 filléres árát veszik, ismét az ő belső dolguk és semmit sem változtat **azon a tényen, hogy ezeket a köteteket az állami iskolák 1 korona 50 fillérért kapják**. A 2 korona 40 filléres kiadást pedig nem én neveztem ki díszkötésűnek, hanem a kiadó, aki azt mindenütt így hirdeti.

Nem tudom, hol olvasták Hegedüsék röpiratomban azt az állításomat, hogy **Rozgonyi** imakönyve vászon kötésben 60 fillérbe kerül. Én azt írtam, hogy a legolcsóbb kötésben ez az ára s miután a legolcsóbb kötés sem lehet más, mint papirkötés, papirkötés helyett pedig ők - legalább a püspöki körlevél szerint - vászonkötést tartoznak adni, ezt a könyvet vászonkötésben 60 fillérért kellett volna szállítaniok és szállíthatták is volna, mert a 96 filléres vászonkötésű kiadást minden viszontelárusítónak, ha csak egy példányt vesz is, 48 fillérért adják. Itt különben a Hegedüs és Sándor-cég maga is elismeri, hogy ezt a könyvet 4 fillérrel drágábban adja az iskoláknak, mint amennyi annak tényleges bolti ára vászonkötésben, de egyúttal megvigasztalja őket azzal, hogy, ha a 10% engedményt figyelembe vesszük, még mindig olcsóbban kapták, mint a nagyközönség. Ez nem okoskodás. Ha az iskoláknak 10%-ot akarok adni vagy kell adnom, akkor azt megadom - különösen, amidőn ezt mint nagy kedvezményt hirdetem - s nem szedek belőle vissza ilyformán egy fillért sem!

Szabolcska: Dalok hazulról tényleg nem papirkötésben, hanem fűzve kerül 2 korona 50 fillérbe. **A tévedés nem az én részemről történt, hanem a kiadó részéről, aki nekem úgy adta meg az árt, ahogy én azt lekötöttem**. Látjuk azonban, hogy, amidőn Hegedüsék ezt a könyvet 3 korona 60 fillérért számítják, az ő kötésükért ötszörös árat, 1 korona 10 fillért, fizettetnek az iskolákkal, dacára ennek azonban röpiratuk további folyamán még mint kedvezményt említik, hogy **Szabolcska**: Dalok hazulról a kiadónál 4 korona 50 fillér, náluk 3 korona 60 fillér!

Még nagyobb „**kedvezményt**” igyekeznek Hegedüsék kimutatni, **Tutsek:** Az édes otthon-nál, amelyről azt írják, hogy „valótlanság az is”, hogy ennek a könyvnek az ára 2 korona 50 fillér, mert az 5 koronába kerül. Persze, hogy 5 koronába kerül, **de** - és itt már nem a kötésről szólok, hanem magáról a könyvről - **nem az, amit ők az iskoláknak szállítanak.** Ennek a könyvnek ugyanis kétféle kiadása van. Az egyik kis negyedréte alakú 184 oldal terjedelmű, néhány illusztrációval s tartalmazza „Az édes otthon”-on kívül Tutseknek még 5 elbeszélését. **Ennek a kiadásnak az ára 5 korona.** A másik kiadás kis nyolcadréte alakú, illusztráció nélküli, 144 oldal és tartalma csak „Az édes otthon”. **Ennek az ára 2 korona 50 fillér s ezt szállítják Hegedüsék 3 korona 60 fillérért,** azt kívánva, hogy az iskolák kedvezménynek tekintsék és örüljenek, hogy ők, a kétféle kiadás közül az olcsóbbat szállítva, nem számítják a drágábbnak árát. Igazuk van, örülhetnek is, de kedvezménynek azért mégsem fogják ezt tekinteni!

Erdős: Heidelbergi Kátéjánál adós maradt a Hegedüs-cég a válasszal, miért szállította ezt a könyvet papirkötésben?

S most elérkeztünk a Hegedüs és Sándor-cég válaszához egy igen érdekes fejezetéhez, a „**Díszkötésű és félbörkötésű árban felvett könyvek**”-hez. Nagyon messze mennék, ha fejtegetni akarnám, minő ál-szívfájdalma a Hegedüs-cégnek az, hogy ő a könyveket nem szállíthatja a kiadók eredeti kötésében, akár dísz- akár papirkötésben és pedig minden kötetet külön kötve, a válasz ezt a részét figyelmükbe ajánlom a kiadóknak, olvassák el, ha egyszer jól akarnak mulatni. A tisztelt olvasó mulattatására én azzal a résszel fogok foglalkozni, hogy miért szállított a Hegedüs-cég 14 könyvet eredeti kötésben? „Annak magyarázata az - mondják ők - hogy szerződésünk csak annyit ír elő, hogy tartós kötésekben tartozunk a könyveket szállítani s miután ezen könyvek nemcsak díszesek, de igen erősek is és csaknem kivétel nélkül **félbörkötésűek,** az iskolák érdekében állónak tartjuk azokat így szállítani.” Nos hát az általam átnézett könyvtárban eredeti kötésben találtam többek között **Sebők:** „Mackó úr szárazon és vizen” és „Mackó úr utazása” című munkáit és pedig **papír-díszkötésben.** Ugyanazon papirkötések, amelyekről Hegedüsék röpiratuk 25 oldalán maguk mondják, hogy a Sebők-féle könyvek 7 koronás ára papirkötésre vonatkozik. Az egyikben rajt is volt a kiadó eredeti védőborítéka, amelyen az áll, hogy az ára 7 korona. Ezeket a papír-díszkötéseket, amelyeket ők 7 korona helyett 8 koronáért adtak az illető könyvtárnak, Hegedüsék tehát elég erősnek találták, de már pl. **Zsilinszky:** A magyar protestáns egyház története **félbörkötésű** nem, pedig ezt a könyvet félbörkötésű árban számítják. Vagy mért nem találják elég erősnek **Ballagi:** Magyar nyelv szótára **félbörkötésűt,** holott az iskolák ezért a könyvért kötetenként még 1 koronával többet is fizetnek, mint amennyibe az a kiadónál félbörkötésben kerül. S ha elég erős kötésű ez a két Mackó-könyv, miért nem az a másik kettő, amelyet már a saját kötésükben szállítottak?

Hogy röpiratomból Hegedüsék hol olvasták ki azon kívánságomat, hogy ők azokat a könyveket, amelyeknek fűzött bolti áruk nincsen, szintén fűzött bolti áron - vagyis egy nem is létező bolti áron - szállítsák, azt nem tudom. Én a **kötések különféleségéről** s az ezáltal előálló **árkülönbségekről** beszéltem, amiről, hogy beszélni lehet és kell, azt Hegedüsék maguk is elismerik, amidőn az Énekeskönyv áráról szólva azt mondják: „**a mi bekötéseink is mások, a Hornyánszky úré is mások**”. Érdekes különben, hogy Hegedüsék - amint röpiratukban lépten-nyomon - itt is, mennyire ellent mondanak önönmaguknak. Megbotránkoznak azon, hogy ők fűzött bolti áron szállítsanak oly könyveket, amelyeknek **fűzött bolti áruk nincs is,** de néhány lappal előbb **természetesnek** találják, hogy 11 fűzött könyv bolti árához a kötetet hozzászámították, vagyis kötött áron szállítottak oly könyveket, amelyeknek **kötött bolti áruk nincs is!!**

Röpiratomban **néhány** példát soroltam fel, hogy egyes könyvekért mit fizet az állam és mit a ref. népiskolák. Összesen csak 11 könyvet említettem, amelyekért az állam végösszegben 68

korona 30 fillért, a ref. népiskolák ellenben 91 korona 70 fillért, vagyis 23 korona 40 fillérrel többet adnak. Erre Hegedüsék azzal az ismét mulattató érveléssel jönnek, hogy igen ám, de az állami iskolák nem kapnak 10%-ot, miután pedig az összes állami típusok 911 korona 87 fillérbe kerülnek, ha számításba vesszük azt a 10%-ot, amit ők adnának, akkor még 67 korona 78 fillérrel olcsóbban kapnák a ref. iskolák a könyveket, mint az államiak. Tisztelt cég; Önök számolni tudó üzletemberek, hogy állíthatják szembe tehát az általam példaképpen felsorolt csupán 11 könyvet az egész könyvtárral? Azt hiszem, nem kell bővebben magyaráznom, hogy a kétféle könyvtár közötti árkülönbséget csak úgy lehetne megállapítani, ha az **összes könyvek** árait szembehelyezhetnők egymással, ami azonban már azért sem lehetséges, mert legnagyobbbrészt más könyvek vannak az állami és mások a ref. népiskolai könyvtárakban. Így tehát csak a felsorolt 11 példánál kell maradnunk s abból megállapíthatjuk, hogy a Hegedüs és Sándor-cég ezt a 11 könyvet 91 korona 70 fillérért szállítja 10% engedménnyel vagyis a ref. iskolák ezekért 82 korona 53 fillért fizetnek, míg az államiak 68 korona 30 fillért.

Vörösmarty Összes költeményeiről a következőket sikerült megállapítanom: Előttem fekszik a mű 10 koronás kiadása, színes és dúsan aranyozott táblában, az I. kötetben a költő arcképevel. Mint kiadó a „Franklin-társulat” szerepel. Ugyancsak előttem van az 5 koronás kiadás, fekete nyomású vászonkötésben, arckép nélkül, valamivel olcsóbb papíron nyomva, mint az előbbi, kiadója „Méhner Vilmos”. Különbözik a kétféle kiadás oldalról oldalra teljesen megegyezik, lévén a Méhner-féle kiadóhivatal is a Franklin társulat tulajdona. Megbízottam az átvizsgált könyvtárban talált összes könyvek kiadóit feljegyezte s az ott talált Vörösmarty Összes költeményein „**Méhner Vilmos**” szerepel kiadóként. Hogy ki téved itt: a kiadó, Hegedüsék vagy én, azt igazán érdekes volna megtudni.

A kiadók által megállapított **legmagasabb** bolti árnál is drágábban felvett könyveknél a Hegedüs-cég is elismeri, hogy az általam felsorolt 19 könyv közül 13-nál igazam van. Kíváncsi vagyok, mit szól ehhez a „Magyar könyvkereskedők egylete”, amelyet éppen a Hegedüs-cég idéz fel bíroural s amelynek szabályai szerint a bolti ár megszabása kizárólag a kiadó joga s annak betartása a tagok szigorú kötelessége. A Hegedüsék által el nem ismert hat könyv közül négy Sebők-féle Mackó-könyv, amelyeket ők 7 K helyett 8 K árban vettek fel a jegyzékbe s amelyekről azt mondják, hogy a 7 koronás ár papirkötésre vonatkozik, míg vászonkötésben 8-8 K ezen könyvek ára. Megállapítom, hogy kérdésemre a kiadó csakis a 7 koronás árakat adta meg, vászonkötésről vagy 8 koronás árról engem nem értesített, ily árban ezeket a könyveket a könyvjegyzékekben sem találtam, mégis annyit megtudtam, hogy a kiadó egyszer ezekből a könyvekből egy csekély mennyiséget - ma már maga sem tudja mi okból - vászonba is kötött s azokat 8 koronáért árusította. Íme tehát bekövetkezett az, amiről az Énekeskönyvnél szóltam, hogy azért, mert egy kiadónak egyszer eszébe jutott egy 8 koronás kiadást csinálni, **ma az összes ref. iskolák 8 koronáért fizetik a Mackó-könyveket.**

Tutsek: Az édes otthonról már fentebb szóltam. **Benedek:** Elbeszélések az állatvilágból című könyvének pedig elismerem, hogy Hegedüséknek van igazuk, de ez a tévedés sem az én hibámból került a röpiratba, hanem a kiadóé, aki **utólag** értesített, hogy ezen könyv árát helytelenül közölte velem. A kiadó elkésve érkezett eredeti levele Hegedüséknek vagy bárkinek rendelkezésére áll.

Azt a tényt, hogy egyes könyveket még a legmagasabb bolti árnál is drágábban vettek fel a jegyzékbe, a Hegedüs-cég elismeri, de azzal indokolja, hogy a 15 esztendő szerződésnél ő **óriási kockázatot** vállalt, mert ma még megközelítőleg sem lehet előrelátni az ezen idő alatt a kiadók részéről eszközözendő áremelések mértékét s ennek folyományaképpen még azt is teljesen jogosnak és indokoltnak tartaná, **ha valamennyi könyv magasabb bolti áron szállítatnák.** Ha netán csak egy valaki is akadt volna, - bár nem hiszem - aki ezt plauzibilisnek találta, az lapozzon vissza egy oldalt a Hegedüs-féle röpiratban s ott Vörösmarty Összes költeményeiről szólva, a következőket fogja találni: „Mi azonban az eredeti 10 koronás

kiadást szállítjuk és annak átvételére vagyunk **a kiadónál is kötelezve**". Ugyebár, ha valaki valaminek az átvételére **kötelezi magát**, akkor **az árát is megállapítja**, amelyen az illető árút átvenni tartozik. Ez az ár pedig igen természetesen csakis a szerződés megkötésekor érvényben volt bolti áron alapulhat, nem pedig azon a magasabb áron, amely Hegedüsék szerint ma még megközelítőleg sem állapítható meg. Ha pedig tartalmaz is az a szerződés bizonyos pontozatokat az esetleges későbbi áremelkedésekre vonatkozólag, akkor abban azok mértékének is meg kell mondvá lennie s így azok nem lehetnek „megközelítőleg sem megállapíthatók”. Vagy csak nem gondolja senki sem, hogy Hegedüsék az egyházkerületekkel megkötötték a szerződést, mielőtt ők a kiadókkal nem jutottak egyezségekre és kitették magukat annak a veszélynek, hogy a kiadók egy szép napon az összes könyvek bolti árát 50%-kal felemelik? Hogy a „Prot. Irod. Társaság” kiadványainál ők az időközbeni boltiár-emelés következményeit viselni tartoznak, annak oka csupán az, hogy a társaság kiadványaira vonatkozólag ők nem kötöttek szerződést, azokból egy bizonyos mennyiségnek átvételére ők sohasem kötelezték magukat. Miért? azt ők tudják.

Hogy magasabb bolti áron könyveket eladni nem szabad, azt ők is tudják és sietnek is ezt ellensúlyozni és enyhíteni azáltal, hogy felsorolnak 91 könyvet, amelyeket ők a **bolti áránál** összesen 96 korona 40 fillérral olcsóbban adnak a könyvtáraknak.

Nézzük csak, hogy állunk ezekkel:

A 91 könyv közül 45 a „Prot. Ifjúsági és Népkönyvtár”-ból van véve, amelyekről kimutattam, hogy, miután azokat Hegedüsék hol a bolti áron alul, hol pedig azon felül, néha fél-kötetben, néha hármával is egybekötve adják a könyvtáraknak, **ezeket kötetenkint tárgyalni nem lehet, hanem az egész szállított mennyiségről együttesen kell a számadást megcsinálni, ami aztán azt eredményezi, hogy az iskolák ezeket a köteteket drágábban fizetik meg, mint a nagyközönség**. Előfordul továbbá kimutatásukban az a 29 könyv is, amelyeket a fűzött, papirkötésű és díszkötésű könyvekről szólva magam is elismertem és az ezáltal keletkező összesen 11 korona 40 fillér differenciát leszámítottam. Fel vannak véve továbbá oly könyvek, amelyeket Hegedüsék és én is a „fűzött bolti áron számított könyvek” közé soroztunk s amelyekért a Hegedüs-cég a 13. pont alatt a szerintük 50 fillér kötési költséget, mint kedvezményt, fel is számítják, de azért itt még külön javukra számítják a kiadó s az ő árak közötti különbözetet. Van továbbá több könyv, amelyeket olcsóbban adnak, mint a kiadók **díszkötésű** ára. Ezt ugyan kedvezménynek tekinteni nem lehet! A fennmaradó néhány könyv közül:

Szabó: Magyar református Sion 1911 októberben, vagyis midőn ajánlatuk már az egyházkerületek előtt feküdt, még Hegedüsék saját jegyzéke szerint „pompás díszkötésben” 2 koronába került s csak azóta emelték az árát 3 koronára.

Gaál: Hazafias könyvtár az 1913 augusztusi jegyzékben már nem fordul elő, arról tehát nem is beszéltem. Most azonban megjegyzem, hogy ez a könyv a kiadónál 18 papirkötésben kerül 10 korona 80 fillérbe, míg Hegedüsék azt 3 vászonkötésben szállították 9 koronáért.

Jankó: Stanley afrikai utazásai a kiadó szerint vászonkötésben 4 korona.

Gárdonyi: Egri csillagok a kiadó szerint papirkötésben 6 korona, díszes kötésben 10 korona.

Tóth: Tűzhely körül a kiadó szerint vászonkötésben 3 korona 60 fillér.

Tutsek: Az édes otthon-ról már fentebb kimutattam, hogy ők nem az 5 koronás kiadást szállítják, ugyanaz áll **Tutsek:** „Szélvész kisasszony”-ra is.

Látjuk tehát, hogy Hegedüsék kedvezménynek veszik azt, hogy pl. **Gárdonyi:** Egri csillagoknál nem számítottak a papirkötés árán felül még 4 koronát az ő vászonkötésükért, vagy azt, hogy **Tutsek**-nél nem fizettetik meg az 5 koronás kiadást, amidőn nem azt szállítják, végül azt

is, hogy ők maguk, mint kiadók, **Szabó:** Magyar református Sion árát 1911 óta felemelték. Emeljék fel máról-holnapra a „Prot. Ifjúsági és Népkönyvtár” köteteinek árát 2 koronáról 4 koronára - hisz joguk van hozzá - s rögtön óriási kedvezményeket fognak kimutathatni a könyvtár-típusoknál.

A fentiekből világos, hogy az általuk felállított „mérleg”, amellyel ismét 81 korona 20 fillér engedményt akarnak kimutatni, teljesen helytelen.

A „**Protestáns Ifjúsági és Népkönyvtár**”-t illetőleg itt sem mondhatok egyebet, mint amit röpiratomban mondtam s már fentebb is említettem, hogy ezen vállalat köteteit külön-külön tárgyalni nem lehet. Ezen állításom helyességét maga a Hegedüs és Sándor-cég is megerősíti, mert ha elismerte, hogy kötés és kötés között különbség van, úgy **két drágább és egy olcsóbb** kötés között még nagyobb a különbség. Ha tehát azt vizsgáljuk, minő „kedvezmény”-t kapnak az iskolák a „Prot. Ifj. és Népkönyvtár” köteteinél, akkor nem lehet az egyes könyvek árait egyszerűen szembeállítani, hanem azt is kell nézni, hogy mit kap bárki is 4 koronáért és miért fizetnek az iskolák 3 koronát. Ha kötés és kötés között különbség van, - pedig hogy van, e tekintetben köztünk immár nézeteltérés nincsen - akkor ez az 1 korona különbözet még nem feltétlenül „kedvezmény”, hanem esetleg túlfizetés! Hiába sorol fel a cég 43 könyvet s mutat fel ezeknél 53 korona 50 fillér különbözetet, amennyivel az iskolák ezeket a köteteket **az általa megállapított** túl magas bolti árnál olcsóbban kapják s amely összegből természetesen levonásba hozandó az a különbözet, amennyivel egyes köteteket a bolti árnál drágábban fizetnek meg, ezzel a kimutatással csak az én számításomnak helyességét igazolta, amidőn azt mondtam, hogy az általam megvizsgált könyvtárban talált „Prot. Ifjúsági és Népkönyvtár” köteteket az illető iskola a bolti árnál 42 korona 50 fillérrel olcsóbban kapta. **De nem cáfolta meg azt az állításomat, hogy, ha a Hegedüs-cég ezen vállalatánál ugyanazzal az üzleti haszonnal elégednék meg a népiskoláknak szállított példányok után, mint amennyivel a nagyközönséggel szemben megelégszik, akkor ennek az iskolának a szállított 85 kötetet 81 korona 55 fillérrel olcsóbban kellett volna kapnia.** Számításommal, amely pedig egyszerű és világos s ha téves, úgy igazán könnyen megdönthető, mert hisz részletezve mutattam ki a költségeket, a Hegedüs-cég bizonyító adatok helyett felháborodásával s az általa a protestáns irodalom érdekében hozott óriási nagy áldozatának hangoztatásával akar végezni. Ebből ugyan nem tudjuk meg, hogy miért kell az iskoláknak nagyobb haszonnal eladni ezeket a könyveket, mint az egyes vevőknek! Mert erről egyáltalában hallgat. Az általam kimutatott kétféle nyereségnek a nagyságáról ellenben azt mondja, hogy én „célzatosan, a közönség megtévesztése végett” igen jelentékeny kiadási tételeket hagytam ki, de hogy melyek azok, azt már nem mondja meg. Igen jól tudom, hogy az általam kimutatott 135% és 240% nyereség **bruttó-nyereséget** jelent, amelyből levonásba hozandó az általános üzleti költségekből az ezen vállalatot terhelő hányad, valamint a **befektetett** tőke kamatja, mindaddig, amíg az az eladásból vissza nem térült. Hogy Hegedüséknél az üzleti költségek a forgalom hány százalékát teszik ki, azt természetesen csakis ők tudják, azért is nem vehettem én számításba, de magam is kiadó lévén, tapasztalatból mondhatom, hogy 240% bruttó-nyereséggel a protestáns vallásos kiadványoknál nem szoktunk dolgozni. Egy azonban bizonyos: Bármennyi legyen is százalékokban az üzleti költség és kamatvesztés, az az általam kimutatott kétféle bruttónyereség **arányán** semmit sem változtat, illetőleg ha változtat, akkor még nagyobb lesz a különbség az iskolák kárára. Mert azokra a példányokra, amelyeket a Hegedüs-cég a nagyközönségnek vagy viszontelárusítóknak ad el, mindenesetre több költség esik (hirdetés és egyéb reklámköltség, engedmény a könyvárúsoknak stb.), mint a biztos vevőknek, az iskoláknak szállított példányokra.

A Hegedüs-cég által **Szabolcska:** Áhítat, Szeretetre és **Miller:** Csendes órákra vonatkozólag összeállított kétféle kiszámításra megjegyzem, hogy mindkettő helytelen. Mert eltekintve attól, hogy itt is szerepelteti a 24% kamatvesztéséget s a kötésért 50 fillért vesz számításba,

kijelentem, hogy a Hegedüs-cég nekem **Szabolcska: Áhítat, Szeretet** fűzött példányáért **soha 2 korona 10 fillért nem fizetett, mert kötetlen példányt tőlem nem is vásárolt.**

Mindarra, amit Hegedüsék a „Ref. népiskolai ifjúsági és tanítói könyvtárak mérlege” cím alatt mondanak, jelen iratom megadja a választ. Az ott felsorolt számbeli adatokra nem térek ki, mert nem akarom magamat nevetségessé tenni. Remélem, ők maguk sem kívánják, hogy komolyan foglalkozzék valaki annak a megcáfolásával, hogy a Hegedüs és Sándor-cég **1,452 korona 60 fillér bolti árú könyvnél 615 korona 15 fillér engedményt ad.** Hogy ezen kimutatásuk mennyire pontos és megbízható, annak jellemzésére csak azt említem fel, hogy ámbár fillérre mutatják ki az iskoláknak nyújtott kedvezményt, abból még a röpiratuk folyamán **önömaguk által elismert túlfizetéseket** is csak részben hozták levonásba.

A ref. népiskolai könyvtár-kötésekről van még néhány szavam.

Hogy az állami iskolák kötései jobbak és szebbek, mint a Hegedüs és Sándor-cégéi, azt ma is állítom. Erről azonban nem **Dávidházy Kálmán** tehet, akinek munkáit nemcsak hogy ismerem, hanem azokat nem egyszer őszintén meg is bámultam. Tessék Dávidházy-nak fizetni a nekem felajánlt 40 fillért kötésenkint s akkor majd meg fogja mutatni, hogy más kötéseket is tud szállítani.

*

Amit a Hegedüs-cég az ő és az én kiadói működésemről ír, ahhoz, azonkívül, amit jelen válaszom folyamán már felhoztam, semmi szavam nincsen. Nem a mi kettőnk dolga e felett bírálatot mondani, ítélik meg azt azok, akik mindkettőnk működését figyelemmel kísérték. De nem szólok hozzá azért sem, mert, ha véletlenül nem a Ref. Népiskolai Könyvtárakat bíráltam volna, hanem a Magyar Prot. Történeti Irkákat, akkor a Hegedüs és Sándor-cég ma a **Ref. Népiskolai könyvtárakat is felemlítené az ő hasznos működésének bizonyítékául.**

*

Válaszom végére értem s örömmel konstatalom, hogy Hegedüsék mindössze két hibát tudtak röpiratomban kimutatni, amelyeket magamnak is el kell ismernem, de ismétlem, hogy mindkettő a kiadók tévedéséből eredt. Ezek **Szabolcska: Dalok hazulról** és **Benedek: Elbeszélések az állatvilágból.** Az ezáltal előálló különbséget azonban röpiratom számadatait alig változtatja meg.

Ennek ellenében a Hegedüs és Sándor-cég minden lényeges állításomat elismerte és megerősítette.

Elismerte, - s ez a legfontosabb - hogy kötés és kötés között különbség van.

Elismerte, hogy Fabó: Beythe életrajzának és Rozgonyi imakönyvének kötött bolti árát a könyvtárakkal szemben felemelte.

Elismerte, hogy a Reformáció bajnokai kötését, a melynek értéke saját állítása szerint 50 fillér, 10 koronával számította fel az iskoláknak.

Elismerte, hogy a Prot. Irodalmi Társaság és mások kiadványai közül a legutóbbi jegyzékből több könyv - téves információ alapján - kihagyatott.

Elismerte, hogy egyes könyveknél ő önkényesen csinált kötött bolti árat, illetőleg a fűzött bolti árhoz a kötés árát 50-150 fillérrel hozzászámította.

Elismerte, hogy a midőn ő több könyvet egybekötve szállít, a kiadók papirkötését annyiszor számítja fel, mint ahány könyv egybe van kötve.

Elismerte, hogy a díszkötésű árban felvett könyveknél van „némi különbséget”. Nem ugyan annyi, amennyit én kimutatok, de hogy mennyi, azt nem mondja meg.

Elismerte, hogy 13 könyvet a kiadók által megállapított legmagasabb bolti árnál is nagyobb összeggel vett fel a jegyzékbe.

Védelméül azonban azt hozza fel, hogy minderre szerződése értelmében joga van.

Hogy ez így van-e vagy sem, annak konstatálása nem reám tartozik, azt majd megállapítja az e célból kiküldött bizottság.

Ha igen - annál szomorúbb!

Azon a tényen azonban, hogy a református iskolák a könyvtárakat igen drágán fizetik meg - ez sem változtat semmit!